

TAALVARIASIE IN DIE KLASKAMER

Dr. D. Lawrence

Voorsitter: Departement Afrikaans & Neerlandistiek

Universiteit van Wes-Kaapland

05 September 2022

FORMAAT

TEORIE VS PRAKTYK

NKBV: TEKORTKOMINGE EN WEERSPREKINGS

SKRYFWERK (WERKLIKE VOORBEELDE)

AANBEVELINGS VIR GROTER INKLUSIWITEIT

Standaardafrikaans

Overbergse Afrikaans

Sandveldse Afrikaans

Richtersveldse Afrikaans

Bolandse Afrikaans

Gautengse Afrikaans

Natalse Afrikaans

Limpopo-afrikaans

Noordwesafrikaans

Wes-Kaapse Afrikaans

Noord-Kaapse Afrikaans

Namibiese Afrikaans

Dorslandafrikaans

Van der Merwe-Afrikaans

Buitelandse Afrikaans

Genadendalse Afrikaans

Niestandaardafrikaans

Griekwa-afrikaans

Namakwalandse Afrikaans

Slawe-afrikaans

Kaapse Vlakte-Afrikaans

Bo-Kaapse Afrikaans

Moesliemafrikaans

Indiërafrikaans

Swart Afrikaans

Bruin Afrikaans

Wit Afrikaans

Kaapse Afrikaans

Oranjerivierafrkaans

Oosgrensafrkaans

TEORIE VS. PRAKTYK

TEORIE

- ALLE TALE HET VARIANTE
- AFRIKAANS IS VEELKANTIG
- ALLE VARIANTE IS GELYKWAARDIG
- ALLE VARIANTE HET GEBRUIKSWAARDE
- TAAL/AFRIKAANS IS DINAMIES:
  - GESPROKE > GESKREWE
  - NIESTANDAARD > STANDAARD

PRAKTYK

- MONODIALEKTIESE KLASKAMERS
- SLEGS STANDAARDAFRIKAANS WORD GEHOOR EN GELEER
- NIESTANDAARDVARIANTE WORD AS VERKEERD BESKOU EN GEMERK
- DIALEKSPREKERS WORD GEMARGINALISEER
- DIALEKSPREKERS VOEL MINDERWAARDIG

MITES EN WANOPVATTINGS

- ▶ NIESTANDAARDVARIETEITE
  - ▶ NIESTANDAARD = SUB-STANDAARD
  - ▶ IS NET GOED GENOEG VIR DIE GESPROKE KONTEKS EN
  - ▶ IS NIE GOED GENOEG OM IN TE SKRYF NIE
  - ▶ KAN NIE IN “FORMELE” KONTEKSTE GEBRUIK (KERK, MEDIA) WORD NIE

NKBV (CAPS)

TEKORTKOMINGE EN WEERSPREKINGS

NKBV (CAPS) AFRIKAANS HUISTAAL GRAAD 10 – 12 , BLADSY 32

Woordkeuse

- Gebruik 'n wye verskeidenheid werkwoorde, byvoeglike naamwoorde en bywoorde om spesifieke interpretasies, besonderhede en 'n lewendige beskrywing aan tekste soos verhalende en beskrywende opstelle te gee
- Gebruik formele en informele taal (sleng / spreektaaluitdrukkings, jargon) gepas.

NKBV (CAPS) TEKORTKOMINGE EN WEERSPREKINGS

NKBV (CAPS) AFRIKAANS EAT GRAAD 10 – 12, BLADSY 37

Taalstrukture en -konvensies tydens prosesskryf

Register, styl, toon

- Gebruik 'n gepaste register soos 'n formele Afrikaans en styl vir 'n sakebrief (formeel of informeel).
- Skep 'n persoonlike styl soos skryf vanuit 'n eie gesigspunt.

Woordkeuse

- Ken en gebruik 'n wye verskeidenheid woorde
- Ken die denotatiewe en konnotatiewe betekenis van woorde.
- Ken woordsoorte en hoe dit in 'n sin gebruik word (lidwoord, byvoeglike naamwoord, selfstandige naamwoord, werkwoord, ens.).
- Bepaal of woordgebruik formeel, informeel of sleng (aanstootlike taal) is en hoe om dit korrek in sinne te gebruik.

NKBV (CAPS)

TEKORTKOMINGE EN WEERSPREKINGS

<p>Woorde uit ander tale/*nie-funksionele/vreemde woorde *Standaardafrikaans bly die norm. Gebruiksafrikaans moet vermy word. Aanvaar terminologie waarvoor Afrikaans nog nie ekwivalente het nie. Aanvaar ook gemotiveerde Afrikaanse streekswoorde/streeks-uitdrukkings.</p>	<p>X</p>	<p>Trek 'n X bo die verkeerde woord.</p>
--	----------	--

AWS (2017)

- Taalkommissie moedig ontwikkeling en gebruik van al die variëteite van Afrikaans in verskillende kontekste aan.

Gebruiksvariëteite van Afrikaans	Tegnologiese ontwikkelings
antie , -s	googleloer , ge-
dhaltjie (sort gereg)	hommetuig , ...tuie
gangster (lid van kriminele bende)	meem
motjie (Islams) (eggenote/bejaarde vrou)	selfie , -s
poenankies (sy is alte -)	videoblog of vlog , -s
Sabela (geheime taal)	whatsapp , ge
sabela , ge-	Leenwoorde / Nuutskeppings
tok (sport), -s	breyani of brijani (sort gereg)
tokkamer , -s	muffin , -s
toksak , -ke	venue , -s

HAT 6

NUWE WOORDE	
beurtkrag	vloekwoorde (fokken)
meem	kuberwolk
vlog	riendans
hommetuig	rymklets
selfie	blieng
tabletrekenaar	gattas, mang, piemp, skanghagha, tiep
tikkop	skorroskorro
mittedjale	kwaailappies, berk, ghoema, pappeld

“Party jongmense probeer **cool** wees.” (Wes-Kaap)

Woordeboek van die Afrikaanse Taal (WAT)

Woordeboek van die Afrikaanse Taal

cool (*geselstaal*) Ook, geselstaal, *koel*. (Eng.)

I b.nw., -; cooler, coolste. Wat as baie goed ervaar word, byval vind en bewondering of goedkeuring ontlok: *Hierdie week ... sien ek Afrikaans het op 8 Mei 90 jaar oud geword! Dis nou as amptelike taal. Hoe cool is dit?!* (Beeld, 16 Mei 2015, E). *Ek moet ruitterlik erken dat* Die ou met die snor by die barloshande een van die lekkerste boeke is wat ek al gelees het. *En dit is vol cool prentjies ook!* (Beeld, 28 Sept. 2015, 7). *Nou watter dier is cooler as 'n pandabeer?* Met hul boepense, weerlose oë en klein ore is hierdie diere die oulikheid self (Rapport, 17 Aug. 2008, Tydskrifr., E). *En dan, die piece de resistance* (m.a.w. die coolste deel van die fliek) is wanneer die girl so vinnig deur die bos hardloop en die ou met die chainsaw so half casual stroll en hy manage steeds om haar te vang. *Hoendervleis* (Son, 28 Okt. 2005, 38).

Vgl. DUIDELIK I 8, ²KIEF.

II tw. Uitroep wat byval, bewondering of goedkeuring te kenne gee: *As ek vir mense sê wat my beroep is, is hul reaksie dikwels: ' 'Cool!'' ... As tipograaf is daar vir my mindinge mooier as 'n klassieke lettertipe wat op 'n bladsy dans* (Rapport, 4 Aug. 2013, E).

“Die eerste dag toe ek haar sien toe *likes* ek haar.” (Noord-Kaap)

“...gehoor sy het gesê sy *like* nie van my nie.” (Noord-Kaap)

“...en my vriend het dit ook nie later begin *like* nie.” (Noord-Kaap)

“...hy het gehoor die meisiekind vir hom *likes*.” (Noord-Kaap)

VivA Advies

Vraag: Wat is die verlede tyd vir "like" op Facebook?

Kort antwoord: Die aard en styl van die teks sal die hantering daarvan bepaal. In fiksietekste waar die gebruik van die kursief en aanhalingstekens vir woorde van vreemde herkoms vermy word, sou dit aanvaarbaar wees om te skryf "gelike". (Kyk AWS Riglyn 4 by Omgangsafrikaans (p.552).) In formeler tekste sou dit meer korrek wees om die term as 'n vreemde woord te kursiveer of tussen aanhalingstekens te plaas en 'n koppelteken tussen die voorvoegsel en die woord te gebruik. Die hoofletter behoort dan ook behou te word, omdat dit is hoe die knoppie op Facebook self gespel word: (ge-"Like"; ge-Like)

Taalkategorie: Verbuigings (fleksie)

Taalveld: Gebruikstaal en standaardisering

Bron: AWS-10

Taalsubkategorie: Werkwoorde

Verwante woorde: *like*, gelike, hou van, Facebook, ge-"Like"

“Ek kan ook na ***love songs*** luister.” (Noord-Kaap)

Etimologiewoordeboek van Afrikaans (EWA)

ETIMOLOGIEWORDEBOEK VAN AFRIKAANS (EWA) EN SUPPLEMENT

song s.nw. (*gesel/staal*)

Liedjie, veral popliedjie.

Uit Eng. *song* (ongeveer 888).

D. *Song* (18de eeu), Ndl. *song*.

Nederlands: **song**

“...en **dies** wat so **boring** is en **vervelag.**” (Noord-Kaap)

Woordeboek van die Afrikaanse Taal (WAT)

Woordeboek van die Afrikaanse Taal

Woordeboek van die Afrikaanse Taal (WAT)

1dies *vnw.*, aanw. in die geselst. as mv. van *dié*. Dié of daardie persone; diegene: *Dies wat nie saamgaan nie, moet dit en dat doen. Dies wat nog slaap*(J.G. Slier). *Dies wat wil uitgaan, kan maar loop; dies wat nog langer wil bly, moet hulle hande opsteek. Die akker behoort nie aan dies wat dit in moorddadige oorloë met mensebloed drenk nie, maar aan dies wat na die verowering die land nuttig bewoon en bewerk* (G.S. Preller). *Dink maar aan die vroue van die voorste Voortrek, ... en aan dies wat herinneringe nagelaat het* (Die Huisgenoot). *Dies wat in 'n proefkolonie gevestig word* (Die Brandwag). Ook soms *daardies* en *hierdies*.

“...wat ek nie weer van haar begin **warrie** het nie.” (Noord-Kaap)

HAT Aanlyn

Longman-HAT Eng-Afr/Afr-Eng Skoolwoordeboek

Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal (6de uitgawe)

wor·ry Ook **wor·rie** (*Engels, sleng*)

WW. [het ge~]

bekommer: *Moenie worry nie.* • *'n Ma worrie maar oor haar kinders.* • *Jy worry te veel oor die eksamen.*

S.NW. [**worries**]

bekommernis: *Ek het darem baie worries oor jou gehad.*

“...net om seker te maak ek is **orraait** vat hulle my hospital toe.” (Wes-Kaap)

HAT Aanlyn

Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal (6de uitgawe)

or·raait (*uit Engels, sleng*)

b.nw., bw. [~]

gebruik om aan te dui dat iets goed/reg is: *Die vakansie was heel orraait.* • *Lyk ek orraait?* • *Dit behoort orraait te wees.* • *Het sy orraaitgedoen in haar toets?* ♦ *Ek het sommer vir haar gesê, nee, gaan orraait met my, vóór sy daarna kon vra* (Eben Venter).

tw.

dit is goed so; goed: *Orraait, ek sal kom.*

[Engels *all right*]

“...toe is daar ‘n groot hond in die **jaart**.” (Wes-Kaap)

HAT Aanlyn

Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal (6de uitgawe)

jaart¹ s.nw. [~s; ~jie] [afk. jt.] (*histories*)

1 lengte-eenheid gelyk aan 3 voet of 36 duim (0,9 meter).

2 stuk van iets, veral materiaal, wat ‘n jaart lank is: *tien jaarts lint*.

► **jaartstok**

jaart² s.nw. [~s] (*uit Engels, informeel, gesproke taal*)

oop of afgesluite ruimte agter ‘n huis of ander gebou; agterplaas: *Vat ’n hark en ’n graaf en maak jou jaart ’n bietjie skoon.* ◇ *Die tikkoppe besteel ons jaarts leeg* (Son).

“Die motor het **brieke** gevang.” (Wes-Kaap)

HAT Aanlyn

HAT Afrikaanse Skoolwoordeboek

brieke s.nw. [~e] (*infml.*) rem.

Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal (6de uitgawe)

brieke s.nw. [~e] (*uit Engels, informeel*)

□ S.NW.

rem: ◇ *Hy trap die brieke, ry vinnig agteruit, dan skuins in die parkeerplek in* (Eben Venter).

“Hulle **bank** klasse om verkeerde dinge te doen.” (Wes-Kaap)

HAT Aanlyn

bank³ *WW. [het ge~] (uit Engels, sleng)*

skelmpies uit die skool bly; stokkiesdraai: *Hulle het elke Vrydag skool gebank.*

[Engels *bunk off (something)*]

“En hy het gewonder **watse** mooi meisie is die...” (Noord-Kaap)

“...en **watse** tipe ou hy is.” (Noord-Kaap)

HAT Aanlyn

Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal (6de uitgawe)

wat·se vraende vvw. (*informeel*)

watter: *Watse rok moet ek dra? • Watse lawaai is dit in die straat?*

VivA Advies

Vraag: Is die gebruik van "watse" aanvaarbaar?

Kort antwoord: Ja, dit is in die AWS opgeneem.

Lang antwoord: Die woord moet liefs in formele kontekste vermy word. Gebruik dan eerder "watter". "Welke" is ook 'n moontlikheid, maar baie formeel en moontlik ook effe verouder.

Taalkategorie: Woordeskat en woordkeuse, Woordeskat en woordkeuse

Taalveld: Ander vroeë oor woordeskat en woordkeuse

Verwante woorde: *watse*

“Ek het nie geweet wat om op **daai** oomblik te maak nie.” (Noord-Kaap)

HAT Aanlyn

Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal (6de uitgawe)

daai (*informeel*)

◻ **vnw.**

dit; daardie: *Hoe's daai vir jou?* • *Daai jare het elke dorp en stad sy eie motorregistrasienommer gehad – Johannesburg s'n was TJ.* • *Dit raak elke dag kouer en kouer en jy kan jou maar klaarmaak om daai woltruiie van jou te begin uitpak.*

◻ **s.nw. [~s]**

dit: *Ek wil van daais hê.* • *Daai is myne.*

Woordeboek van die Afrikaanse Taal (WAT)

Woordeboek van die Afrikaanse Taal

Woerdeboek van die Afrikaanse Taal (WAT)

¹**daai** **s.nw.** Sien ¹**DA**, **1** en **2**.

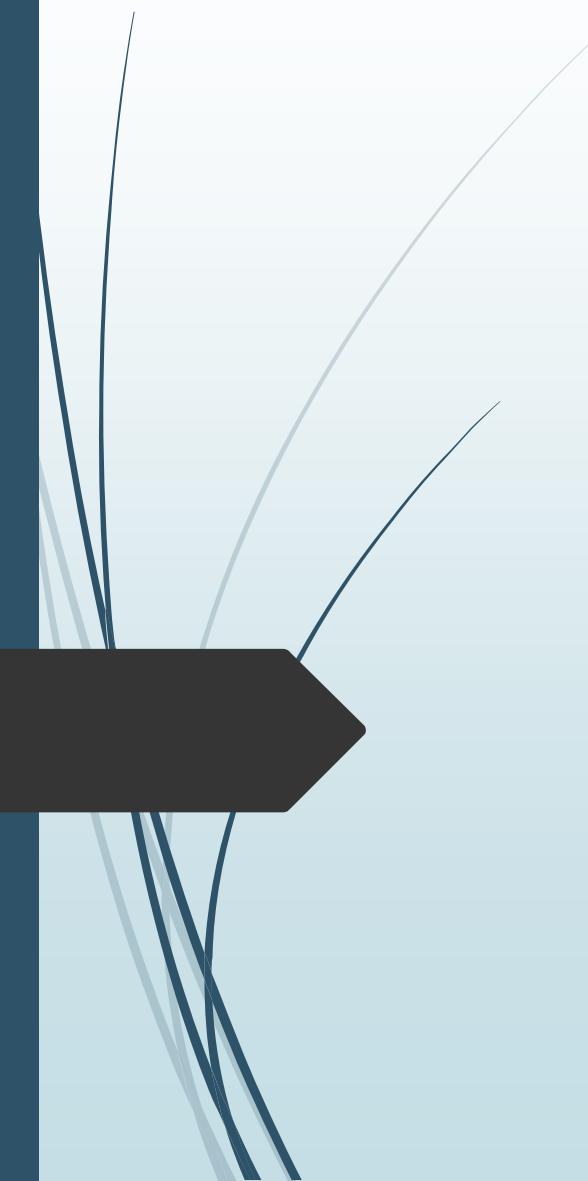
²**daai** **vnw.** (*geselstaal*) Daardie: *Ken jy daai man? Hy't dié kant toe en daai kant toe gespring, maar loskom was min*, het sonder welslae uitweë probeer vind. *Hoe's daai [vir jou]!* uitroep van voldoening om byval uit te lok. *Laat daais maar; bring net hierdies.*

DIALEKTISE TAALGEBRUIK IN NK OPSTELLE

- ▶ "...om **hulle se** goeters af te vat."
- ▶ "...'n paar mense wat in **hulle se** eie wêreld leef."
- ▶ "...en jy wil nie ophou in **hom** oë te kyk nie."
- ▶ "Kinders is 'n seëning van God **af**."
- ▶ "Sy ouers was baie oor my." (mal oor my)
- ▶ "...met mense wat groter as ek is." (ouer)
- ▶ "...as jy van die pad af is." (verkeerd is)

AANBEVELINGS

- DUIDELIKER EN MEER OMVATTENDE RIGLYNE IN KABV (CAPS)
  - VERTREKPUNT: EKSPLISIETE ERKENNING VAN TAALVARIASIE AS 'N BATE VIR TAALONDERRIG
  - TAAL: DIE GRAMMATIKAS~~S~~ VAN AFRIKAANS
  - LUISTER: GEBRUIK OPNAMES VAN DIALEKVORME AS LUISTERTEKSTE
  - PRAAT: SKEP GELEENTHEDE VIR MONDELING IN PRAATAFRIKAANS
  - LEES: GROTER INTEGRASIE VAN TEKSTE IN KAAPS, ORANJERIVIER AFRIKAANS, GAYLE, ENS
  - SKRYF: SKEP GELEENTHEDE VIR LEERDERS OM NAAS DIE STANDAARDVORM OOK IN HULLE EIE DIALEK TE SKRYF

BAIE DANKIE !